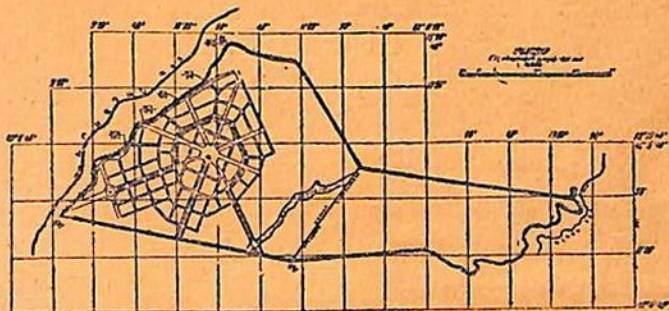

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՀՈՑՐԵՆԱԿՑՈՒԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԳՈՂԻՐԷԻ ՄԱՍԵԱՃԻԻՂԻՆ

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՕՏ ԿԱՌՈՒՑՈՒՈՂ ԱԻԱՆԻ ՄԱՍԻՆ
ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Պատկերագրող և Քարտիստուր

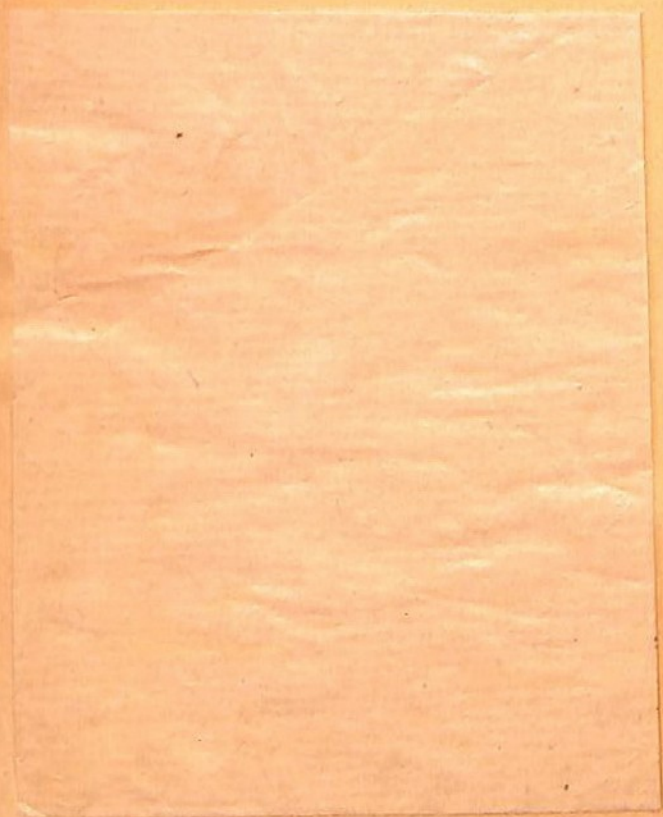

ԿԱԶՄԵՑ

ՄԱՍԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԳՈՂԻՐԷ

Imprimerie AGOP PAPAZIAN
Ibrahim Pacha, Haret Fafed, No. 6 — LE CAIRE (Egypte)

ՀԻՄՆԱԲԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՅԿԻՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԱՍՆԱՃԻՂԻՆ

ՕՏՈՒԳՎԱՍ Է 1961 թ.

9(47.925)

ՆՈՐ ԱՐԱՔԿԻՐ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՋԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՂՄԵՑ՝

ՄԱՍԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԳԱՀԻՐԷ

Տպ. ՅԱԿՈՒ ՓԱՓՈՋԵԱՆ — Իսրահիլ փագա, Հարէք Ֆաիս, քիւ Ռ

Երկու խօսք — Գործ. Փողով

Յառաջարան — Հեղինակէն

1. Նոր Արաբկիրի Ծրագրին յղացումը
 2. » » Դիրքը
 3. » » Կլիման
 4. » » Տարածութիւնը եւ յատակագիծը
 5. » » Հիմնադրութիւնը
 6. » » Զրաբաւարութիւնը
 7. » » Հողամեակութիւնը
 8. » » Բնակչութիւն եւ շէնք
 9. » » Հանրային հիմնարկները
 10. » » Հարտարարուեստը
 11. » » Նորանունը քաղաքաները
 12. » » Քաղաքապետութիւնը
 13. » » Հաղորդակցութեան միջոցները
 14. » » Տրամադրուած նպաստները
 15. Հին Արաբկիրի հայերը
 16. Հայրենակցականը եւ Սգիպտահայ Արաբկիրցիները
 17. Կարապետեան կտակը
 18. Նոր Արաբկիրին — (Ուղերձ)
 19. Ի՞նչ կ'ըսեն . . . Նոր Արաբկիրի մասին
 - ա) Համբարդի տպաւորութիւններ Պ. Հրաչ Մրտանդի
 - բ) » » Օր. Լիտիա Պախի
 20. Ինչպէ՞ս կը գնահատեն . . . Նոր Արաբկիրի ձեռնարկը
 21. Անդամանցանէ՛ Միութեան Գանիւրէի Մասնաճիւղին
-

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Լոյս ընծայելով մեր հայրենակցին՝ Պ. Մասիս Պետրոսեանի կողմէ պատրաստուած պատմական մէկ ամփոփ տետրիւնը Նոր Արաբկիրի մասին, մեր նպատակն է եգիպտահայ հայրենակիցներու ուշադրութեանը յանձնել այն կարելու իրողութիւնները զորս կատարուեցան եւ կը կատարուին Նոր Արաբկիրի մէջ: Անոնք ամէնք մխիթարիչ եւ ոգեւորիչ երեւոյթներ, կոչուած են խանդավառել մեր հասարակութիւնը ընդհանրապէս եւ մեր եգիպտաբնակ Արաբկիրցիները մասնաւորապէս:

Նոր Արաբկիրի հիմնարկութեան մեքասանամեակին նուիրուած այս հրատարակութիւնը առիք կ'ընծայէ մեզ արագին կոչ ուղղել մեր Արաբկիրցի հայրենակիցներուն՝ բոլորուելու մեր Միութեան շուրջ, գիտակցելու իրենց պատրաստութեան, եւ վառ պահելով Արաբկիրի յիշատակը, փոխանցել զայն իրենց ձագուկներուն՝ որոնք աւանդ, արտասանմանի մէջ հասակ կը նշեն՝ ուժանալով ազգ. կեանքէ ու անգիտանալով իրենց հայրերուն երբեմնի շէնճող Արաբկիրը...:

ԱՐՄ.ԲԿԻՐԻ ՀՈՅՐ. ՄԻՈՒԹԵՍՆ
ԳՈՐԾԱԳԻՐ ԺՈՂՈՎ

Գանիրէ, Փետր. 1937

ԾԱՆՈԹ.— Ներկայ գրեյկին փոխարձէքը կը խնդրուի նուիրատուութեամբ մը գնահատել եւ դրկել Մասնահիւղիս հասցէին:

Ներկայ համեա աշխատասիրութիւնս կը նուիրեմ՝ Արաքիլիի Հայրենակցական Միութեան Գահիրէի Մասնաճիւղին, ի յիշատակ հանգ. հորս՝ Ապահ Պետրոսեանի:

Մ. Պ.

ՅԱՌԱԶԱԲԱՆ

Յեսագայ տղերը գրուած են մեկու մը կողմէ որ տեսած չե ո՛չ հիկն եւ ո՛չ ալ Նոր Արաքիլիը: Եւ իրեն հետ առեկն անոնք որոնք քեւ արտաստեման ծնած եւ մեծցած, սակայն եւ այնպէս հոգիներնուն խորը կը պստեն սակաւին իրենց Արաքիլիցի ծնողներուն քակկազին յիշատակը...: Այսպէս մտածողները անտարակոյս չեն կրնար անտարբեր գտնուիլ առե՛ն անգամ որ Արաքիլիին եւ Արաքիլիցիին խօսքը կ'ըլլայ, զի այդ Արաքիլիին մեջ անոնք կ'զգան քե իրենց պատկերուն ասորուած կեանքը կայ՝ շխտը եւ զուարթ կողմերով: Անա՛ քե ինչո՞ւ կ'արդարանայ այդպիսիներու պատրաստութեան զիտակցութիւնը հանդիպ Արաքիլիի Հայրենակցական Միութեան եւ ի մասնաւորի Նոր Արաքիլիի վերաշինական ձեռնարկին:

Այսօր երբ մեսաստեմանակ մը բոլորուած է Նոր Արաքիլիի հիմնարկութեան ի վեր, չենք կրնար ազգովի չ'հրճուիլ եւ չ'ոգեւորուիլ ի տես ձեռք բերուած արդիւն-

ֆին: Տասնընեկ սարին բաւական եղաւ ապացոցանելոյ
հասար քե Արաքկիրցին չ'գիտեր յուսայնոյ: Տասնընեկ
սարի շարունակ Արաքկիրի Հայրենակցական Միութիւնը
նպաստ հասցոց հայրենիք, ըրաւ ինչ որ կրնար ընել իր
ռժեռուն ներսն եւ ինչի իսկ չի ներսն չափով: Եփեսոս
րարութեան տասնընեկ երկար սարիներ կերտեցին արդիա-
կան ժողովուրդ աւան մը հայ աշխարհին մեջ՝ Խորհրդ. Հա-
յաստանի կառավարութեան անվերապահ աջակցութեան շը-
նորհիւ: Մոխրակոյտերէն եւ անայութեանէն յտնող Նոր Ա-
րաքկիրը, երկնուան այդ գեղեցիկ տեսքը, այսօր իրականու-
թիւն դարձած է: Հո՛ն կը շնչէ, հո՛ն կ'ապրի, հո՛ն կ'ստեղ-
ծագործէ Արաքկիրցի եկնոր գաղթականը, խաղաղութեան
մեջ կը շինէ եւ կը շէնցնէ իր շրջապար: Տասնընեկ սա-
րիներ Նոր Արաքկիրի փառաբացին հերկեց ընդարձակ ա-
նայութիւններ, ժողովեցոց անստուններ, հիմներ բացաւ, ծած-
կեց իր երդիքը, բարձրացոց Մանուսայի մեծ աշխատ-
անցներ, խտնեց իր ֆրսիկը Հրազդանի ջուրին ու պատ-
մութեան մեջ վերստին ապրեցոց Արաքկիրի անունը...:

Ներկայ աշխատութիւնը ուրեմն, անվոյժի մեկ պատ-
կերացումն է Նոր Արաքկիրի վերաշինական ձեռնարկին,
եւ պատմականը անոր բոլորս մեծասանականին, պատշո-
նական տուպներու վրայ հիմնուած: Մօտէն ծանօթանայ
եւ հետաքրքրուի այդ ազգային ու պատշաճեր ձեռնար-
կով, որքան սկար եւ անբաւարար միջոցներու վրայ հիմ-
նուած ըլլայ ան, փայտերէր է անոր անխոնջ աշխատող-
ները եւ զայն կերտողները: Գիտեմք քե քերի է՝ Նոր Ա-
րաքկիրի ձեռնարկին հետ նստել Նոր Արաքկիրի շուրջ պատ-
րաստուած այս աշխատութիւնը եւս, սակայն պիտի է ըն-
դունիլ որ հարազատութիւն մը կայ այդ իրողութեանց մեջ
եւ այդ հարազատութիւնը կը կայանայ այն խոստովանու-
թեանք քե այսօր, 16 սարիներէ ի վեր, Արարտի ստորոշ
նոր երկիր մը կը վերընձիւղի, հայութեան հոծ զանգուա-
ծը կ'ալեմօյի, կը շարժի եւ երկի մոխրակոյտերէն նոր

հայրենիք մը կը կերտուի: Այդ վերագարքնոյ հայրենիքին
մեկ մասնիկն է՝ վերագարքնոյ Նոր Արաքիիրը:

Մենք մեր այս աշխատասիրութիւնը զարդարեցինք
Նոր Արաքիիրի ձեռնարկին հետ կապ ունեցող հետաքրք-
րաշարժ շուսանկարներով և փառքներով ու սնոր կը-
ցեցինք Պ. Հրաչ Երուսնդի և օտար հեղինակաւոր գրա-
գիտուհի Օր. Լիսիա Պախի կողմէ 1935ին Նոր Արաքիիր
(Խորհ. Հայաստան) ուղեւորութեան առթիւ գրի ստեղծած
ականաստեպի վիպաշրթիւները, որոնք անգամ մը ևս կու-
գան հաստատել և աւելի շոյս սիրել՝ յետագայ եջերուն
մեջ ակնարկուած իրողութեանց մասին:

Մ. Պ.

1.— ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՅՂԱՅՈՒՄԸ.—
 Արաբկիրի Հայրենակցական Միութեան 1924 Յուն-
 վար 1ին Ամերիկայի մէջ դուժարուած Պատգամաւո-
 րական Ժողովը իր առջև կ'ունենայ Արաբկիրի մէջ
 ընդհ. պատերազմէն վերապրած մօտ 1500 հոգիներու
 դժբաղդ կացութիւնը և անոնց զիմուձները՝ զիրենք
 այդ կեանքէն ազատելու: Ժողովը նկատի առնելով և

ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԷՆՔԸ
 ՈՐՈՒՆ ԵԿԱՄՈՒՏԸ ՄԵՆ ԶԱՓՈՎ ՆՊԱՍՏԱՆ Ի
 ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՇԷՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻՆ

Ամէն Արաբկիրցի՝ անդամ Արաբկիրի Միութեան:

ուսուսմանասիրելով կացութիւնը, ինքզինք կը գտնէ ծանր և պատասխանատու գործի մը առջև. պէտք էր հարկը տնօրինել՝ հիմնուած միայն Միութեան ուժերուն վրայ, փրկելու համար վերապրող թշուառ ժողովուրդ մը նիւթական, ֆիղիքական և բարոյական անկումէ ու բնաջնջումէ: Այս ընելու համար, հարկ էր այդ ժողովուրդը փոխադրել ուրիշ վայր մը, քանի որ այլևս իր ծննդավայրին մէջ ապրելու կարելիութիւն չունէր: Այսպիսի ձեռնարկ մը, — փոխադրութիւն, բնակարաններ, գործի միջոցներ, ևն. — կը կարօտէր նիւթականի: Իբրև նիւթական ուժ, Միութիւնը Թիւրքիստան մէջ ունէր շէնք մը, որուն վրայ դեռ կար վճարելի պարտք և 18,000 տղար կանխիկ դրամ: Նիւթական ուժի այս քանակը կարելիութիւն չէր ընծայէր՝ մօտ 1500 հոգիներ փրկելու գործին: Պատգ. Ժողովը նկատի կ'ունենայ երկու կարևոր ուժեր եւս, մին՝ այդ փոխադրուելիք ժողովուրդի շինարար և կենսունակ ուժը, իր հետ ունենալով ճարտարարուեստը — մանուսագործութիւն, իսկ միւսը՝ Ամերիկա և արտասահման ապրող հայրենակիցներու փորձուած զոհողութեան ոգին և ազգ. ձեռնարկներու տուած անվերապահ օժանդակութիւնը: Այս ուժերու վրայ հիմնուած, սկզբունքով կ'ընդունի ընդառաջ երթալ այդ ատուապող ժողովուրդի կոչին, և կ'որոշէ դիմել Հայաստանի կառավարութեան՝ հոգամաս մը ձեռք բերելու համար:

* * *

Միութեան երկու ներկայացուցիչները Պ.Պ. Մկրտիչ Ղազիկեան և Միտք Վարդանեան, Հայաստան կը հասնին 1924 Հոկտեմբերին: Անոնք Հ. կառավարութեան կողմէ արամադրելի, ինչպէս նաև հայրենակիցներու և բարեկամներու կողմէ ցոյց տրուած հոգամասերը կը

Նոր Արաբիիի սասարել՝

Աջակցիլ է Հայաստանի վերաշինութեան:

պատին, կը տեսնեն, կ'ուսուցնասիրեն իրենց բոլոր կողմերով, և ներկայ Նոր Արարկիրի հողամասին վերայ Միութեան հետապնդած բոլոր առաւելութիւնները գտնելով, կը նկատեն ամենէն յարմարը, և ընտրութեան վճռական որոշում կուտան՝ Երեւանաբլնակ Արարկիրցիներու հետ, ընդհ. Ժողովի մը մէջ։ Ներկայացուցիչները խնդրագրով մը դիմելով՝ Հ. Կառավարութեանն էլ ստանան Նոր Արարկիրի հողամասը, որուն պաշտօնաթուղթերը երկուստէք կ'ստորագրուին 1925 Մայիս 3ին, և ժող. Կոմիտարներու Խորհուրդէն կը վաւերացուին Մայիս 12ին։

Ահա՛ Հ. Կառավարութեան և Արարկիրի Միութեան միջև կայացած պայմանագրին պարունակութիւնը։

1.— Երեւանի, Քանաքեռի, Հրազդան գետի և Գիւղաս Չայի միջև զանուող տարածութեանն 613 տեսիւտին հողամաս, առանց փոխ-հատուցման, կը յատկացուի Ամերիկաբլնակ Արարկիրցիներու Միութեան, «Նոր Արարկիր» անունով ինքնուրոյն քաղաք մը հիմնելու համար։

— Յիշեալ հողամասի 200 տեսիւտինը կը յատկացուի քաղաքին շինութեան, իսկ մնացեալ 413 տեսիւտինը Նոր Արարկիրի համայնքին օժանդակ զբաղմունքի, շերամապահութեան, այգեգործութեան, ևւն։

2.— Նոր Արարկիրին կը յատկացուի Երեւանի գլխաւոր ջրմուղէն, երեք մասնաչափ (գլույմ) խմելու ջուր։

3.— Մէկ բաշ ուսղելու ջուր, և պարտաւորում, ըստ հնարաւորութեան աւելցնել ուսղելու ջուրի անհրաժեշտ քանակը։

4.— Ամերիկաբլնակ Արարկիրցիներու Միութիւնը պարտաւոր է քաղաքին կառուցումը կատարել Ակա-

Հայրենեակի՛ց, Նոր Արարկիր կենդանի կորո՛ղմ է՝
Արարկիրցիներու կողմէ նուիրուած նոր Հայաստանի։

գլխավորապէս Ալ. Թամանեանի գծած յատակագծով, պահ-
պանելով Երեւան քաղաքի յատակագծի սահմանները:

Նոր Արարկիրի շէնքերու կառուցումը սկսելու է
քաղաքի կեդրոնէն դէպի ներքե կամ հարաւ մինչև
Նոր Արարկիրի յատկացում սահմանը, և ապա վերե-
ւի կամ հիւսիսային մասը:

Պայմանագրի այս գլխաւոր մասերէն զուրս կան
նսե հետեւեալ համաձայնութիւնները.—

1.— Ծիւղութեանց համար, քարահանքերէ և ան-
տառներէ պիտի աւելուին բոլոր պէտքերը ձրիարար:

2.— Ճարտարարուեստի, արածման և ներածման
համար պիտի արուի ոչ նիւթական կարելի օժանդա-
կութիւններ:

3.— Հայրենակիցներու փոխադրութեան դիւրու-
թիւններ պիտի ընծայուին ոչ նիւթական. երբ անոնք
պատրաստ ըլլան փոխադրուելու:

4.— Նոր Արարկիր հաստատուող ժողովուրդը ե-
րեք տարի ազատ պիտի ըլլայ տուրքերէ:

Նոր Արարկիրի մէջ հաստատուելիք ժողովուր-
դին և Միութեան միջև վերաբերած պայմանաւո-
րումներու եւն.ի համար, Միութեան արուած է իրա-
ւասութիւն, երկրի մէջ տիրող ընդհ. օրէնքներու հի-
ման վրայ:

6.— Ամերիկայեան Արարկիրցիներու Միութիւ-
նը պատասխանատու է Հայաստանի կառավարութեան
Նոր Արարկիր հաստատուող ժողովուրդին ի դիմաց, և
մինչև ինքնապահ դառնալը, պարտուոր է հոգալ զա-
նոնք:

2.— ՆՈՐ ԱՐԱՅԿԻՐԻ ԴԻՐՔԸ.— Հայաստանի Մայ-
րաքաղաքէն, Երեւանէն երկու քիլոմէթր դէպի հիւ-
սիս-արեւմուտք, Քանաքեռի ճամբուն վրայ, Հրազ-

Եթէ կը գնահատես Նոր Արարկիրի ձեռնարկը,
Վաղուան մի՛ սպասե, նպաստ հասցնելու համար:

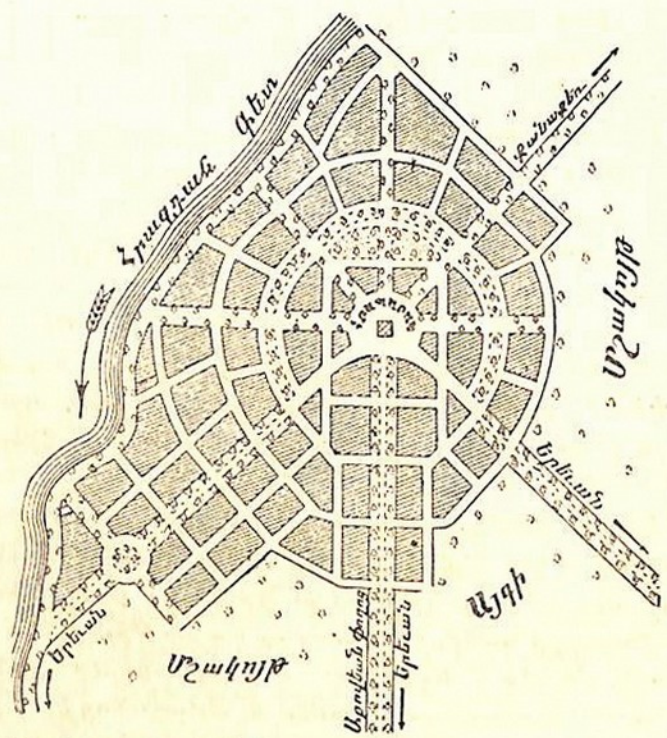
դան և Գեատարչայ գետերուն միջև, ծովու մակերեսէն 4200 իսկ Երեւանէն 720 ոտք բարձր գիրքով, ընդարձակ ու հմայիչ հորիզոնով սարահարթի մը վրայ, սկսած է կառուցուիլ Նոր Արարկիր քաղաքը: Աւելի վերը կը գտնուի Քանաքեռ գիւղը և այդ պատճառաւ Արարկիրի հողամասը կը կոչուի Քանաքեռի լանջք: Արեւմտեան կողմը կայ Հրազդան գետակը, մշուշամած վաղարչապատը (Ս. Էջմիածին), Արագածի լեռնաշղթան և անոր ներքեւի Եղուարդի դաշտը: Հարաւային կողմը կը կանգնի ձիւնապատ Մասիսը: Իսկ ցածը կայ Արարատեան դաշտը և Երեւան քաղաքը, որուն շքեղ տեսքը կը վայելէ Նոր Արարկիրը. հարաւային արեւելեան կողմը կը տեսնուի Երեւանի Նորք քաղաքամասը: Նոր Արարկիրը կը գտնուի Սեւ և Կասպից ծովերը միացնող ճանապարհին գրեթէ մէջտեղը: Սեւ ծովէն նոր երկաթուղիով մօտ 30 իսկ Կասպից ծովէն 20 ժամ միայն հեռու է: Սեւանի պատմական և պատուական լիճը կը գտնուի Նոր Արարկիրէն՝ ինքնաշարժով երեք ժամ դէպի վեր, ուրկէ սկիզբ կ'առնէ Նոր Արարկիրի կողքին հասող Հրազդան գետը:

3.— ԿԼԻՄԱՆ.— Յունվար և Փետրուար ամիսները միայն ձմեռ կ'ընէ Նոր Արարկիրի մէջ: Զիւնը հազիւ մի քանի օր կը մնայ ու կը հալի: Շատ ձմեռներ ջուրը չի սառիր: Ամառուայ տաքութիւնը երկու ամիս է, Յուլիս և Օգոստոս: Նոր Արարկիրէն քանի մը ժամ վեր բնաւ տաք չ'ընէր և ամառանոց է: Մընացած ութը ամիսները հոճելի և բարեխառն եղանակներու կը վերադառնան: Մասնաւորապէս Սեպտեմբր Յունվար ամիսնակիանակի եղանակ է, որուն նմանը դժուար կարելի է գտնել ուրիշ տեղ: Նոր Արարկիրի

Երէ Արարկիրցի չե՛ս, այդ պահաւ մը չէ՛ որ
Նոր Արարկիրին չ'օգնես:

օդը չոր է ու առողջարար: Թօքախտի բուժման երկրորդ աստիճանի տեղ նկատուած է՝ Նոր Արաբկիրէն 5-10 վայրկեան վեր գտնուող Բանաքեռ ավանը: Ուել տեւական կամ տարափոխիկ հիւանդութիւն չի կայ:

4.— ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅԱՏԱԿԱԳԻՄԸ.— Հայաստանի Խորհ. Իշխանութիւնը արամողբած է 613 տեսիատին (118 միլիոն քառ. ոտք) ջրարբի հող՝ ու

Ենթ - շէք. գետ Կապուտաճախի Զ. Զարեհ. Տ. Գարուց: (ԳեՆՊաշտան)

Կողմանայայ 1:200 Մաճկի

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՅԱՏԱԿԱԳԻՄԸ

Շահելիք մեծագոյն պարգեւ՝ Նոր Արաբկիրին սասարելուդ գոհունակութիւնը բո՛ղ ըլլայ:

կիր երթալով, հո՛ն, Անդրկողկասեան կառավարութեան նախագահի տեղակալ՝ Պ. Լուկաշինի (Ս. Սրապիոնեան) վրաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչներուն, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ՛ Պրն.ք. Արտ. Կարինեանի, Սաքօ Համբարձումեանի, Ս. Կոստանեանի, Արաբկիրի Միութեան ներկայացուցիչ Պ. Մ. Ղազիկեանի, Մ. Սուբեանի, Հօկ.է պատուիրակ Պ. Ե. Կարիկեանի և այլոց ներկայութեան, ժամը Յին (յ. մ.), հանդիսաւորապէս կը կատարուի Նոր Արաբկիրի առաջին զոյգ տան հիմնադրութիւնը: Անոր հիմնաքարերէն միտն մէջ կը զետեղուի արծաթեայ տախտակ մը, ստաշաճ արձանագրութեամբ: Տեղի կ'ունենան խանդավառ ուղերձներ, որոնք կը շեշտեն Արաբկիրի Միութեան գովելի նախաձեռնութիւնը և իրմով՝ արեւմտահայութեան կողմէ, Հայաստանի հողին վրայ կատարուող շինարարական առաջին լուրջ գործը, միանգամայն երկրին մէջ զարկ տալով անտեսութեան նոր ճիւղի մը՝ մանուսագործութեան: Մողթանքներ կ'ըլլան որ Նոր Արաբկիրի օրինակին հետեւին բազմաթիւ նոր աւաններ, մեր փոքրիկ բայց գեղեցիկ մայր հայրենիքը օժտելով արգիական ամէն առաւելութիւններով: Հանգիսագրութեան յուզիչ տեսարան մը արգարե, զի Հայաստանի մէջ ապաստան գտած Արաբկիրցիներուն սրտերը յուզումով կը լեցունին այդ օր, մի քանին կ'արտասուեն, և անոնց աչքերը երախտագիտութեամբ կը դառնան Հայաստանի կառավարութեան անդամներուն, որոնք հնարաւորութիւն տուին հաւաքուելու իրենց հարազատ հայրենիքին մէջ:

Այն օրերուն Երեւան կը գտնուէին 82 Արաբկիրցիներ: Հին Արաբկիրէն գաղթեցին 72 հոգի, և այդ առաջին կտրաւանը Նոր Արաբկիր հասաւ ու հաստատուեցաւ Միութեան առններուն մէջ՝ 8 Նոյեմբեր

1929ին, որ պիտի մնայ յիշատակութեան արժանի թը-
ւական մը պատմութեան և ամէն Արաբկիրցիի համար:

6.— ԶՐԱՅԱՆՈՒԹԻՒՆՆԸ.— Նոր Արաբկիրի ջու-
րը կը արամադրուի Երևանի ջուրի խողովակէն. մօտ
ատենէն Նոր Արաբկիրի ամբողջ հողամասը ջրել կա-
րելի պիտի ըլլայ՝ նասէնի ծրագրով կամ կառավար-
ութեան բանալիք ջրանցքով: Նոր Արաբկիրի ջուրը
կը բղխի՝ աւանէն 6-7 ժամ հեռու՝ աշխարհի երկրորդ
ամէնաընտիր խմելու ջուրը ունեցող Բառասնակի (Բա-
ռասուն Ա.կ) բարձունքէն. աստջինը ըլլալով Վիեննա-
յինը: 1928ին էր որ Պ. Ն. Կիւմիւլիերասնեանի հետ

ԶՈՒՐԻ ԽՈՂՈՎԱԿՆԵՐԸ ԶԵՏԵՂԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՑԻՉ Պ. Ն. ԿԻՒՄԻՒՇԿԷՐՏԱՆԵԱՆ,
ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԶԸ ԿԸ ԶԱՐԻՆԷ

Ինչո՞վ կրնաս օգտակար ըլլալ Նոր Արաբկիրի.
Մարմնով, մտքով, քէ դրամով...:

Երկիր ուղարկուած երկաթեայ 4000 մէթր ջրի խողովակներու միջոցաւ, կանոնաւորապէս սկսաւ ջրի բաշխումը:

*
**

Նոր Արարկիրի համար գնուած է 3000 մէթր 5-ին ջնոց և 1000 մէթր 3-ին ջնոց (ներքին արամագծով) երկաթեայ ջրի խողովակներ, որոնց համար Ֆրանսայի մէջ վճարուած է 4800 առլար. 200 առլարի ալ խողովակներու վերաբերեալ զործիքներ: Անոնց մինչև Պաթում փոխադրութեան համար վճարուած է 2000 առլար, որով, խողովակները մինչև Պաթում յանձնելի արժամ են 7000 առլար: Խողովակները Պաթումէն Նոր Արարկիր առանց մախի ներմուծման արտօնութիւն ստացուած է, չնորհիւ Հայաստանի կառավարութեան բարեացակամութեան և Պ. Ե. Կարիկեանի անվընատ ջանքերուն: Խողովակներուն գնման և փոխադրութեան զործանութեանց մէջ իր գնահատելի ծառայութիւնը սիրայօժար կերպով արամագրած է նաև Փարիզի մեր հայրենակիցներէն ողբ. Մարտիրոս Տէրպէտէրեան, ան՝ զործարանին կողմէ իբր commission արուած 200 առլարն ալ նուիրած է Միութեան: Այս խողովակները ղետեղուելէն ի վեր կարելի եղած է արգիտական քաղաքի մը պէս աղբիւրներ ունենալ: Նամակագիր մը սապէս կ'արտայայտուի քաղաքի ջրաբաշխութեան մասին: — «Նոր Արարկիրը, թէև նորակառոյց է, բայց հինգ հարիւր տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող շատ մը գիւղերու հետ կարող է մրցիլ, և այս մասին, փոքր օրինակով կարող եմ պարզել: Բանաքեռ գիւղը Նոր Արարկիրէն օրինակուելով աղբիւր ունեցած է գիւղին մէջ, ուր նախապէս կէս ժամ հեռաւորութենէ անասուններով խմելու

Նոր Արարկիրը Արսասանմանի հայուքեան կողմէ կառուցուած առաջին հայ աւանն է նոր Հայաստանի մէջ:

Չուր կը բերէին: Մինչդեռ Նոր Արարիչի երկու թաղերը ունին իրենց առանձին աղբիւրները: Եւ այդ աղբիւրներու զուլալ Չուրին և օդին մաքրութեաց,

ԽՍԵՆՈՒ ԶՈՒՄԻ ԲԱՅՈՒՄԸ ԿԵ ՊԱՏԱՐԻՒ

համար, միշտ ամէն կողմէ մարդիկ կ'այցելեն Նոր Արարիչի, մանաւանդ Երեւանի բնակչութիւնը»:

Աւանդ ներկայիս ունի 5 հատ նոր ծորակներ, 1936ին 3 ծորակներ ևւս աւելցնել ծրագրուած էր:

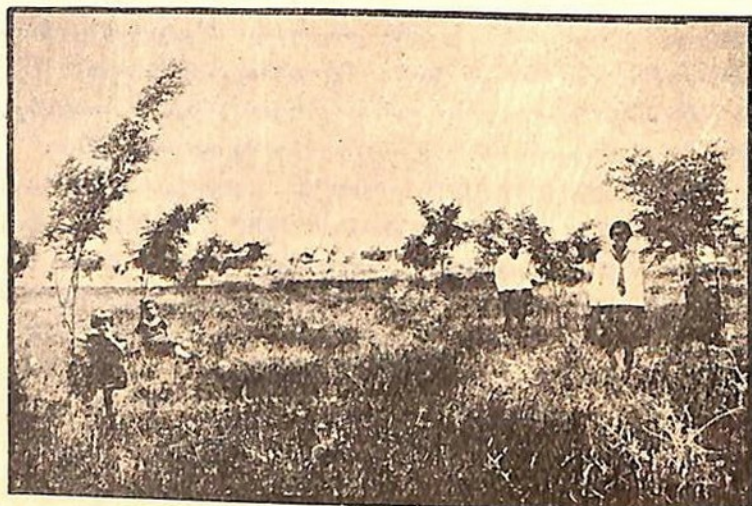
7.— ՀՈՂԱՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ.— Բոլոր տեղեկութիւնները միաձայն կ'ընդունին թէ Նոր Արարիչի հողը, ամէն տեսակէտով, Հայաստանի մէջ դանուած ամենարնաիր գետինն է: Հողի արժէքը եկամուտի հաշուով մէկ միլիոն տոլար կը գնահատուի: Նոր Արարիչի հողը կը պարունակէ կարծր և կակուղ, կարմիր և մոխրագոյն քարահանք, զօրւոր ցեխ, զոր բնակչութիւնը արածնուած է յետ այսու իր տուները անով շինելու, փոխան կիր ու աւազի որ չափազանց սուղ է. աւանի մօտ կը գտնուի բրուտի լաւ հող, որմէ ամէն տեսակ կղմինար կարելի է պատրաս-

տել, մասնաւորապէս տանիքի կղմինտրներ: Հողա-
մշակութեան համար, ներկայիս պէտք կը տեսնուի
 $2\frac{1}{2}$ թօնօնոց քրաֆթօրի մը:

* * *

Բնակիչներու առողջապահութեան, մնունդի և
այլ մշակութային պէտքերու համար, Նոր Արաբկիրի
մէջ անկուած են՝ 8 տեսիատին (20 ֆէտտան) տարա-
ծութեան վրայ 3500 անտառային ծառատունկեր, 2
տեսիատին (5 ֆէտտան) տարածութեան վրայ 2000
թթենիներ՝ սպազայ շերամապահութեան զարգացման
համար, ինչպէս նաև 500 պողատու ծառատունկեր,
ընդամէնը 6000 ծառատունկեր: Քանի մը տարի յետոյ,
երբ աւանէն դէպի Հրազդան տարածուող վեց
տեսիատին հողամասին վրայ անկուած 3500 հաճառի,
մայրի և 1600 աքացիա և դղիի ծառերը թարծրացնեն
իրենց կանաչազարդ գլուխները, և անսառը շրջապա-

ԱՆՏԱՌԻ ԾՈՌԵՐԷՆ, ՆՄՈՅՇԵՐ

Նորածիլ անտառին մէջ Նոր Արաբկիրի զգալի կ'զբօսնան:

տէ նոր քաղաքը, այն տան նոր Արարկիր ամրան ամիսներուն կիրակնօրեայ ժամադրովայրը պիտի դառնայ Երեւանի աշխատաւորութեան:

8.— ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇէՆՔ.— Ներկայիս նոր Արարկիր ունի աւելի քան 2500 բնակիչ: Հոն չինուած են 300 շէնք, որոնցմէ 5 զոյգ տուն, 4 առանձին տուն, մէկ դործարան, մէկ ներկատուն, և մէկ հնոցի փուռ կը պատկանին Արարկիրի Միութեան, 6 շէնքեր կը պատկանին Արտելին, իսկ մնացեալ շէնքերը կը պատկանին անհատ հայրենակիցներու, որոնք կառուցած են իրենց սեփական ծախքով: Բոլոր շէնքերն ալ քարաշէն են և քիչ բացառութեամբ երկյարկանի: Իւրաքանչիւր սենեակի միջին: ծախքը արժած է 50 բուբլի (5 եգ. ոսկի), մինչ Երեւանի մէջ նուազագինը 200 բուբլի (20 եգ. ոսկի) կարժէ ամէն մէկ սենեակի կառուցումը: Եւ ասիկա շնորհիւ այն հանգամանքին, որ նոր Արարկիրի շատ մօտ կը գտնուին պազալտի և տուֆի քարահանքերը, և շնորհիւ անոր նաեւ որ ամբողջ աշխատանքը կը կատարուի գիւղացիներու ձեռքով:

9.— ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿՆԵՐԸ.— Գալով կրթական և դաստիարակչական մարզին, նոր Արարկիր ունի Մանկամտուր կամ Մանկասուն մը, ուր կան 52 երեխաներ, երկու ամուէն մինչեւ չորս տարեկան: 2 Մանկապարտեզ, ուր կան 4-8 տարեկան երեխաներ: Եօթնամեայ դպրոց՝ 232 երեխաներով: Այս դպրոցը 1936ի ընթացքին վերածուեցաւ տասնամեայ դպրոցի: Ակումբը ունի 500 նստարաններ: Պիոներ-Դահլիճ-Երիտասարդաց Արան, ուր կը հաւաքուին ու կը պարապին 70 պիոներներ: Մարմնամարզական

Հայաստան ներգաղթ, վերաբնակեցում,
Եեզ կ'առաջնորդեն դէպի՝ փրկութիւն:

Գանլինը իր յարմարութեամբ և գործիքներով: Հրեկջ կայան ժը իր բոլոր գործիքներով: Բուժկայան 3 բժիշկներով, որ կ'սպասարկէ և բժշկական օգնութիւն կուտայ նոր Արարկիրի ամբողջ բնակչութեան: Բաղնիք ուր լողանք կ'ստանան օրական աւելի քան 200 անձ (արեւելեան և արեւմտեան ճաշակով): Ելեք-

սրահայանը կը լուսաւորէ ամբողջ քաղաքը, բնակարանները, գործարանը և կ'աշխատեցնէ ամբողջ մեքենաները: Հեռախօս՝ երեք կայաններով: Ռասիօ Ակումբը և յանուարներու առները՝ աւելի քան 65 ռատիօներ կան: Գրադարան-Բնօրհայտարան, ուր կան 300 կտոր զանազան գրականութիւններ. կ'աւարտուին 17 անասկի օրաթերթ — ամսաթերթեր՝ 380-400 օրինակ:

Նոր Արարկիր ունի նաեւ Պիտերբերու և Մանսօլիկիսքներու խումբ, Թուրխասական Կազմակերպութիւն, այս վերջնայն միջոցաւ 1935ի ընթացքին զբօսական այցելութիւններ և հետազոտութիւններ կա-

տարւած են՝ Լէնինական, Սեւան, Պետական Թանգարան, Վաղարշապատի Մատենադարանը, Թանգարանը և Արագածի բարձունքները:

Ամսական չորս անգամ կը ցուցադրուին կինոնկարներու ներկայացումներ նոր Արարկիրի բաւրոնին մէջ:

Բանուարներու աննգամատակարարման համար ունին 6 հեկտար տարածութեամբ խաղող այգի և կօօպերատիւ հինգ աւելտրական խանութներ, որ կ'սպասարկեն ամբողջ քաղաքի բնակչութեան, սակէ զատ իւրաքանչիւր առն ունի իր պարտէզ-բանջարանոցը ու սանաու և այլ ընտանի կեղանիները՝ իրենց պիտոյքներուն բուտարակու համար:

Բացի վերոյիշեալներէն, համաձայն Սորձը. Հայաստանի կեդր. կոմ.ի և Ժողկոմխորհի որոշման, 1936ին նոր Արարկիրի մէջ կառուցուեցաւ ԵՆԻԿԱՏՈՒՆ, կեդր. ճանապարհ. ինչպէս նաև ստացուեցաւ 100 հեկտար տարածութեամբ հողամաս ջրելու՝ ուղղման ջուր են:

Հանրային հիմնարկներու կարգին նոր Արարկիրի մէջ կը գանուին՝ հացի փուռ, նաւարան, նամակասուն, դեղարան, բանջարանոց, մեղուաբուծարան, ոչխարի և այծերու հօտ եւն։ Շնորհիւ ելեքարական հասանքին և լոյսին, Մանուսայի մեծ գործարանին՝ առէջի, մասուռայի և այլ գործիքներու մեքենայացուցումով, նոր Արարկիրի մէջ ո՛չ միայն անգործութիւնը վերցած է, այլ և նորերու ալ պահանջը կայ։ Այսօր Միութիւնը նոր Արարկիրի մէջ ո՛չ միայն պարտք չունի, այլ և Միութենապատական բնակարաններէն ու գործարաններէն կը գանձուի 16,000 բուրլի տարեկան վարձք։ Ներկայիս Միութեան նոր Արարկիրի գանձին մէջ կայ 40,000 բուրլի գումար։

10.— ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ—ՄԱՆՈՒՍԱ.— Արարկիրցիներու գլխաւոր զբաղմունքը ջուհակութիւնն է, հեռեւարար նոր Արարկիրի ճարտարարուեստն է մանուսայագործութիւնը։ Երեւանի շուկային մէջ շատ կը տեսնուին նոր Արարկիրի սիրուն ու տոկուն հիւսուածեղէնները։ Երեւանի կարգ մը տուներուն պատուհանները ծածկուած են Արարկիրցիներու գործած ձիւնի վարագոյրներով։ Արարկիրի Միութեան ծախքով, 1929ի ամբողջ տարեկան շինուեցաւ հիւսուածեղէնի հսկայ գործարան մը, 50 մէթր երկարութեամբ և 36 մէթր լայնութեամբ, որ կ'ընէ շուրջ 10,950 քառ. ոտք տարածութեան մը վրայ, ուր զետեղուած են 100 հօրեր կամ տեղիկահներ։ Այս գործարանին բոլոր արգիտիան մեքենաները Ամերիկայէն ուղարկուեցան։

Ներկայիս մեքենայացուած են՝ մանր մասուռայ և հիւսուածքի մասուռայ փաթեթելու բաժինները, հիւսուածքի և գուլպայի մեքենաները և հէնք հիմնուած վերանորոգման մեքենաներու բաժինը, սրոնց համար արամագրուեցաւ 28,000 բուրլի։

Արտելի ձևաք բերած յաջողութիւնները կարելի է պատկերացնել հետեւեալ կերպով:

1935ին՝ մինչև Նոյ. 28ը արտադրած են 2,217,730 ուռւլիի արժողութեամբ սպրանք՝ 433 գործաւորներով: Արտելի գործաւորներու թիւը 1932ին եղած էր 545 հոգի, 1933ին 543 հոգի, 1934ին 450 հոգի: Իւրաքանչիւր տարի յայտնարեցուած գործաւորներու պակասը Արտելի մէջ, վերագրելի է գործիքներու որոշ մասերու մեքենայացման և գործաւորներու նորակազմ ուրիշ հիմնարկներու մէջ փոխադրութեան:

Անոնք իրենց այս տարեկան ծրագիրները կատարած և յաճախ գերակատարած են Նոր Արտելիբի հիմնադրման օրը, այսինքն Նոյ. 29ին, (1935), 11 ամիսէն, որուն համար Հայտնարկուպի (Հայաստանի Տնտեսական Արդիւնարեութեան Կօօպերատիւ), փոխանցիկ գրոջը պահած են իրենց մօտ:

1935ին Արտելի հասոյթի բաժինն էր 2,200,000 ուռւլիի արտադրութիւն, որուն դիմաց, նոյն տարեոյ Նոյ. 28ին տուած են 2,217,730 ուռւլիի արտադրութիւն, գերակատարելով իրենց արուած ծրագիրը 107 տակոսով: Վերջին վիճակագրութիւններուն նայելով, Նոր

Նոր Արտելիի տկուն Մանուսան,
Արդէն բռնած է՝ նոր Հայաստանի բովանդակ՝ շուկան:

Արարկիր ունեցած է հեանեալ արատազրուած իւնները:			
Դերձականոց՝	10,000	կարուած կտոր հա- զուսակզէն:	
Կօշկակարանոց՝	16,000	զոյգ կօշիկ:	
Հիւսուածանոց՝	10,000	ժաքէթ, սուէթըր, և	
»	83,000	զոյգ գուլպայ:	
Ջուլհականոց՝	495,000	մէթր գործուածք — հասարակ, զարդա- րուն և ծաղկուն:	
Մանուսայի գործարան՝	611,000	մէթր գործուածք,	
»	»	33,000	կտոր ժաքէթներ և կարուած կտորներ:
»	»	275,000	զոյգ արանց և կա- նանց գուլպաներ:

Հետաքրքրական այս ցուցակը երեւան կը բերէ
այն հակայ յասաջգիմուած իւնը որ անդի կուեննայ
Նոր Արարկիրի մէջ, ամսէ՛ ամիս և տարուէ՛ տարի:

ՆՈՐ ԱՐԱՐԿԻՐԻ ՆՈՐԱՆՈՒՆ ՔԱՂԱՄԱՍԵՐԸ

11.— ՆՈՐ Շէփիկի Թ.Ա.Ղ.Ա.Մ.Ա.Մ.Ը.— Ֆիրաակէլֆիոյ
Շէփիկցիներու վերաշինոց Միւսթեան կողմէ 3000
աւար արամազբուելով, Նոր Արարկիրի հարաւային
թաղին մէջ շինուած են Շէփիկցիներու բնակարան-
ները: Նոր Շէփիկը ունի երկու զոյգ միայրականի
չէնքեր, մէկ հաս ալ անհասական շէնք: Շէփիկցին
արդէն երկրագործական բնասուր ձիրքերով օժտուած,
նոր զարկ պիտի առայ այգեգործութեան, և ն: Որով
Նոր Արարկիրը թէ՛ երեւոյթով պիտի գեղեցկանայ և

Նոր Արարկիրն էր որ կանխեց Նոր Մալաթիան,
Նոր Աբասիան, Նուպարաէնն ու Նոր Խարբերդ.
Արարկիրցիի հպարտ իրով,
Եւ ինք անոնց մեծ ձեռակէրս:

թէ՛ բերքերով: Նոր Շէփիկի յատկացուած է վեց արտավար հող՝ այգիի մշակութեան համար, որ հեազհեաէ պիտի բարձրանայ մինչեւ վաթսուն արտավարի:

* * *

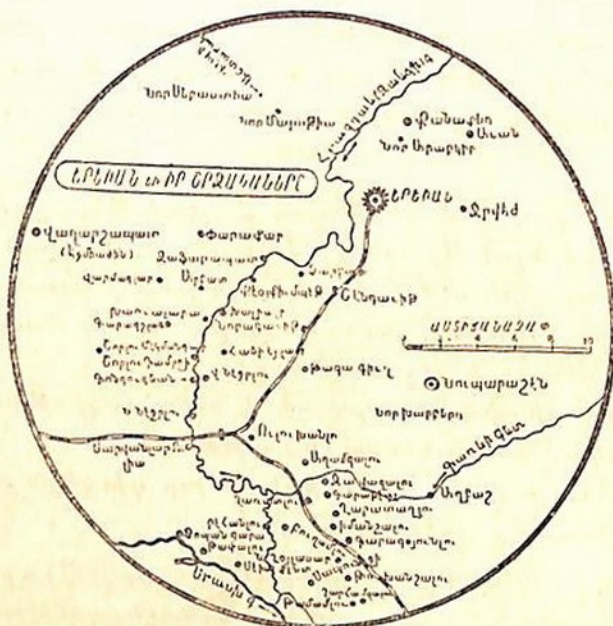
Նոյնպէս, Անջրդեցիներու Հալէպի վերայ. Միութիւնը գիմելով Արարկիրի Միութեան, խնդրած է որ Նոր Արարկիրի մէջ իրենց յատկացուի թաղամաս մը՝ «Անջրդի» անունով, յաւերժացնելու համար համանուն գիւղի անունը և յիշատակները:

Նոյն փոփոքը յայանամ է նաև՝ Ալիսթաունէն (Ամերիկա) Արմատաններու Միութիւնը:

Յուսալի է որ Արարկիրի բոլոր գիւղերն ալ կը հեաեւին ասոնց օրինակին:

12. — ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ. — Նոր Արարկիրի մէջ գոյութիւն ունին երեք կազմակերպութիւններ կամ Մարմիններ: Ա. Միութիւն, Բ. Արեւի, Փ. Գիւղ-խորհուրդ: 1928 Օգ.էն ի վեր հոն կազմուած է արոյն կառավարութիւն մը, այսինքն Գիւղ-խորհուրդ կամ Աւանալիւ-խորհուրդ մը, ընտրուած Նոր Արարկիրի բնակչութեան, ու վաւերացուած Երևանի կառավարութեան կողմէ: Նոր Արարկիրը այսօր բացարձակ իրականութիւն մը գարձած է իր արոյն Գիւղ-խորհուրդով, և զեկափարուած բուն իսկ Արարկիրցիներով:

Կատարուող շինարարութեանը օժանդակելու նըպատակով, Աւանային Խորհուրդին կից, ընտրուած է Յանձնաժողով մը, որպէսզի բոլոր շինարարութիւն կատարողները գիւրութեամբ ստանան հարկ եղած շինանիւթերը: Յանձնաժողովը կ'ստանայ ներգաղթի կօմիտէն շինանիւթը և Նոր Արարկիր փոխադրելով կը բաժնէ շինարարութիւն կատարող երուն աման զնով:

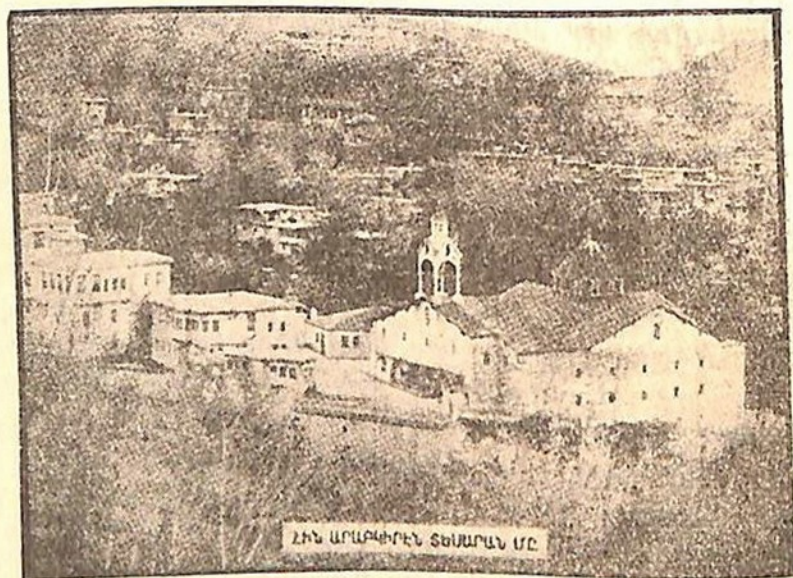
13.— ՀԱՂՈՐԴԱԿՅՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՅՆԵՐ.— Նկատելի պտրագայ մըն է որ Նոր Արարկիրը զանուկ լով Երևանի և Քանաքեռի միջև սարածուղ սարալանջին վրայ, Հայաստանի բոլոր գաւառներու և սահմանակից երկիրներու հետ կապուած է սարայատակուած կանոնաւոր ճանապարհներով: Բացի երկաթուղային հաղորդակցութենէ, Նոր Արարկիր ունի նաև հեռախօսի, հեռագրի և ստախօյի արագ հաղորդակցութիւն: Եւրոպան Հնդկաստանի կապող հեռագրաթելը ուղղակի Նոր Արարկիրի հողամասի վրայէն կ'անցնի: Ռուսիոյ կայանը որ Նոր Արարկիրէն 10 վայրկեան հեռու Քանաքեռի մէջ հաստատուած է, 120,000 ձիու ուժի արտադրութեամբ, Խորհրդային Միութեան ուժեղ կայաններէն մին է, և կը հաղորդակցի Եւրոպայի հետ: Ուրեմն Նոր Արարկիրը Երևանի միջոցաւ, միջազգային արագ հաղորդակցութեան ցանցի կայաններէն

մին է: Նոր Արարկիրի հողամասին մօտէն կ'անցնի Երեւանը Սեւանոյ լիճին, Նոր Պայազիտի, Դիլիճանի և այլ կարեւոր տեղերու հետ կապող գլխաւոր ճանապարհը (շոսէ), անկէ դէպի Նոր Արարկիր լայն ճամբայ մը հաստատուն կամուրջով լրանալու վրայ է, որուն շինութեան համար Միութեան կողմէ ցարդ ծախսուած է 6000 տոլար: Նոր Արարկիրի հողին մէջէն պիտի անցնի նաեւ նոր և կարճ երկաթուղագիծը: Հաստատուած է նաև օթոպիւսային կանոնաւոր երթեւեկ Երեւանի և Նոր Արարկիրի միջեւ:

14. — ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԱԾ ՆՊԱՍՏՆԵՐ. — Նոր Արարկիրի այս գեղեցիկ ծրագիրը իրականացնելու համար Արարկիրի Միութեան Ամերիկայի Կեդրոնական Վարչութիւնը մինչև օրս արամագրած է 150,000 տոլար, որ ըսել է շուրջ 30,000 Եգ. ոսկի: Գոհիբէի Մանուսիլըին ջանքերուն շնորհիւ Կեդրոն ուղարկուած է 2320 տոլար կամ 470 Եգ. Ոսկի Ահա', ինչ որ Եգիպտոսի Արարկիրցիները, քիչ բացառութեամբ, մինչև օրս կրցին մասամբ իրենց վրայ ինկող պարտականութեան տուրքը հատուցանել՝ Նոր Արարկիրի վերաշինութեան ծրագրին: Նոր Արարկիրը կը կառուցուի անտարակոյս, ու երէկուան ամայի լեռնահովիտը, այդ խոպան գաշտովայրը այսօր կը հաչուէ 2500 հոգի մօտ ինքնապահ հոծ բնակչութիւն մը, օժտուած ապագայ բարգաւաճման ամէն հնարաւորութիւններով: Հայաստանի մայրաքաղաքը հպարտ կ'զգայ արգարեւ, իր կողքին ունենալով Նոր Արարկիրի պէս նորաշէն արուարձան մը: Տեղւոյս Արարկիրցիներու կողմէ մինչև օրս եղած դրամական նպաստը չարգարացներ ասկաւին Եգիպտոսի վրայ դրուած յոյսերը, զի լուրջ

հանգանակութեան մը չի ձեռնարկուեցաւ, այլ մասնակի նուիրատուութիւններէ և անդամովճարներէ զոյսացած է՝ Ամերիկայի Կեդրոնին ուղարկուած նիւթական օժանդակութիւնը: Դեռ հետու կը մնան անզուստ ունեւոր Արարկիրացիները, որոնք եւս իրենց զիրքին ու հմայքին համազառամտան առատաձեռնութեամբ մը չ'օժանդակեցին նոր Արարկիրի:

15.— Հին ԱՐԱՐԿԻՐԻ ՀՅՅԵՐԸ.— Նոր Արարկիր, Հայաստանի մէջ հիմնուած Արարկիրցի հայրենակիցներու բացարձակ զոհողութեամբ ու Միութեան Կեդրոնի ճիգերուն ինչպէս նաև Հայաստանի կառավարութեան

նիւթական ու բարոյական աջակցութեան չնորհիւ, այսօր այլևս ինքնարու վիճակի մը հասած է, և ուր հաստատուած ազգակիցներ, ճարտարարուեստական և

Պիտի ուզէի ռ որ Հին Արարկիրի մէջ սակաւին յամենային արիւնակիցներդ, երբ անդին նոր Արարկիր կը կառուցուի:

այլ գործեր կատարելով կ'ապրին զո՞ն ու երջանիկ: Այս է յոյժ մխիթարական պատկերը Նոր Արարկիրի, որ ամէն հայու սիրտը կը համակէ ուրախութեամբ:

Սակայն անգին, աղէաներու և աւերներու երկրին, Թրքահայաստանի խորը, Հին Արարկիրի պարզած պատկերը ո՛չ միայն անմխիթարական է ու յուսահատական այլ և ահաւո՞ր: Հին Արարկիր, աւա՞ղ, շատ բան կորսնցուցած է այսօր իր երբեմնի շէնութենէն և լսկ աւերակներու կոյտ ու անցեալի յիշատակ մըն է ան մեզի համար, ուր այլևս բուերը կը վայե՛ն...: Այդ մոխրակոյտերուն մէջ սակայն շարժող ստուերներ կան տակաւին, խլեակներ քուռառ Արաբկիրցիներու եւ այլ սեղացի հայերու, որոնք մէկ օրէն միւսը կ'սպասեն աղտոտարար ձեռքերու, զիրենք ե՛ւս Նոր Արարկիր փոխադրելու համար, որպէս զի կարենան ապրիլ որպէս մարդ արեւին տակ, քիչ մը հանգիստ կերպով: Պիտի ուշանա՞յ այդ օրը. աղգովին անտարբեր պիտի դանուի՞նք անոնց աղերսարկու նայուածքին ու կրկնակի կոչերուն...: Այդ կախում ունի մեր փութկոտութենէն, մեր ամենուս սրտցաւութենէն:

16. — ՀԱՅՐԵՆԱԿՅԱԿԱՆԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԱՐԱԲ-ԿԻՐՅԻՆԵՐԸ. — 1896ի Արարկիրի կոտորածին հետեւանքով, հազար հինգ հարիւր մանուկներ որբացած էին: Այդ դժբաղդներուն ի նպաստ միակ նշանակելի տեւական օգնութիւնը եղած էր Ռուսոթթոյի Հայոց Արարկիրի մէջ հաստատած որբանոցը, աեղւոյն Ազգ. Առաջնորդարանի հսկողութեան տակ, ուր կը պատըսպարուէին միայն 40ի մօտ որբեր:

Այդ դժբաղդներուն օգնութիւն մը հասցնելու նպատակով, 1 Մայիս 1893ին, Գահիրէի մէջ կազմուեր էր Ռեբասիրաց Ընկերութիւն Հայոցը, և քիչ յետոյ Ռ-

բախնամ Հոգատար Ընկ.ը, բազկացած մեծ մասամբ Արաբկիրցիներէ, առաջինը՝ հանգ. Առաքէլ էֆ. Պէրպէրեանի, իսկ երկրորդը՝ Ազգ. Առաջնորդարանի դիւանապետ՝ հանգ. Նազարէթ էֆ. Աղազարմի նախածեռնութեամբ:

Այդ ընկերութեանց հասցուցած նպաստներուն շնորհիւ, Արաբկիրի մէջ կ'որդեգրուին 20է աւելի սանիկներ, որոնք տեղւոյն օրուան Առաջնորդ Տ. Մուշեղ Վրդ. Սերոբեանի հսկողութեան տակ կը պատըսպարուին և կը դաստիարակուին: Տարիներ գործելէ ետք կազմալուծուած էին անոնք:

Այնուհետեւ, Արաբկիրի Առաջնորդ Տ. Մեհրուժան Վրդ. Աշխարհունիի կողմէ եղած կրկնակի կոչերուն իբր հետեւանք, (ի մասին տեղւոյն կրթական գործին խղճալիութեան), 1 Յունւոյս 1910ին, դարձեալ ի Գահիրէ, կը կազմուի Արաբկիրի Հայոց Կրթախրաց Միութիւնը, իբր մասնաճիւղ՝ երկրին մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող համանուն Ընկերութեան: Այս Միութիւնը որ տեսակ մը յաջորդն ու շարունակութիւնը կ'ըլլայ Որբասիրացին, առիթ կ'ստեղծէ Գահիրէաբնակ Արաբկիրցիներու յաճախակի հաւաքումներուն և բնավայրի յիշատակներու թարմացումին ու միանգամայն Արաբկիրի կրթական գործին ա'լ նիւթապէս օժանդակութեան:

Այս ձեռնարկը մեծ խանդավառութիւն կ'ստեղծէ երկրին մէջ, Ամերիկայի քոյր Ուսումնասիրացիները նոր կենդանութիւն կ'ստանան, ու Պոլսոյ մէջ եւս անոր մէկ մասնաճիւղը կը կազմուի Գահիրէինը սակայն կը դառնայ Կեդրոնական Մարմին, և 1915 Յուլիսին, Մեծ Պատերազմի վաղորդայնին, անաւոր եղեռնին պատճառով փրաններուն հանդէպ՝ եղբայրական օգնութիւն հասցնելու գործին մէջ եւս, Գահիրէի այս Կրթախրացին էր որ նախածեռնարկը կ'ըլլար Հայ

Կարմիր Խաչի մը կազմութեան, իր իսկ կողմէն տրամադրելով 20 Եգ. ոսկւոյ գումար մը այդ նպատակին համար: Կրթասիրացի բերած այս առաջարկը որ մեծ ընդունելութիւն կը գանէ ժողովրդային բոլոր խաւերուն կողմէ, ընդհուպ կը կազմուի Գեր. Թորգոմ Եպո. Գուշակեանի հովանաւորութեան տակ, և կարճատեւէն մինչեւ 1500 Եգ. ոսկւոյ հիմնադրամ մը կը գոյացնէ, որուն շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ դարմանատուներ և բժշկական օգնութիւն ու խնամք հասցնել՝ Բօր Սայիտի Բէմրին մէջ պատասպարօւող հազարաւոր գաղթականներու:

Աշխարհաւեր պատերազմը տարազներ ու փճացներ էր՝ գաւառի հայութեան հետ, անոր գոյութիւնը պահպանող ազգ. հաստատութիւններն ու կըրթական յարկերը: Որբասիրացը եւս, ի շարս նոյնատեւն միութիւններու, լուծուեր էր: Օրուան նոր պահանջներ ու նոր ծրագիրներ կ'ստեղծուէին: Այս անգամ Արաբկիրի նորակազմ Հայրենակցական Միութեան մը շեփորի ձայնը նոր Աշխարհէն կուգար: 1925ին երբ Ամերիկայի Արաբկիրցիներու Միութիւնը՝ նոր Արաբկիրի շինութեան կը ձեռնարկէ Հայաստանի մէջ, Գահիրէի Արաբկիրցիները ևս կը վերակազմուին: Հայրենակցականը նոր թափ կ'ստանայ մանաւանդ 1928ի Մայիսին, երբ Պ. Ն. Կիւմիւշէրտանեան, նոր Արաբկիր տուած այցէն, Գահիրէի ճամբով կը վերադառնար Ամերիկա: Այն օրէն ի վեր Գահիրէի Մասնաճիւղը, զանազան ձեռնարկներէ և անդամովճարներէ գոյացած հասոյթները կ'ուղարկէ Արաբկիրի Միութեան Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան: Այսօր եղած այդ նպատաներուն գումարը կը հասնի 470 Եգիպտ. ոսկւոյ: Յաւալի է որ Գործ. Ժողովը, հակառակ բոլոր բարի կամեցողութեանց, չէ յաջողած տեղւոյս ունեւոր

հայրենակիցներու մօտ գտնել այն աստատձեան ընդունելութիւնը, որուն արժանի էր՝ նոր Արարիկի վերաշինութեան նման ազգօգուտ ձեռնարկի մը առաջնով քանիցս եղած կրկնակի զիմուհները:

Ահա՛, ներկայիս պաշտօնի վրայ ելող՝ Մասնաձիւղին Գործ. Ժողովոյ կազմը.—

Պ. Պ. Կորայեա Երզնկացեան՝ Ասեւապետ,	} Խորհրդակազմ:
Մասիս Պետրոսեան՝ Ասեւազպիւր,	
Փիլիպպոս Պալուէնի՝ Գանձապետ,	
Մկրտիչ Թէվէքէլեան	
Գրէգոր Գորրինեան	
Տրդատ Հապէշեան	}
Սահակ Թիւրապեան	

Պ.Պ.Ե.Թ.Ի.Ն. ԱՐԱՐԿ. ՀԱՅՐԵՆԿՅ. ՍԻՈՒԹԵԱՆ, ԳԱԼՒԻԷ, 1936

17.— ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ.— Արարկիրցի Պողոս էֆ. Կարապետեան, 14 տարեկանին Գահիրէ գալով, իր ազգական բարեգործ Մամաս և Յովհաննէս աղաներու շնորհիւ կը յաջողի մինչեւ Եգիպտոսի Փոխարքայ Սայիտ բաշայի պալատին մաւանապետի պաշտօնին կոչուիլ՝ յաջորդելով Յովհաննէս աղայի։ Յետոյ այս գործէն քաշուելով, սեղանաւորական տուն մը կը բանայ։ Կարապետեան, Զէյթունի և ուրիշ տեղերու ալ ի նպաստ բարեգործութիւններ ըրած է։ Ան, 1893 Ապրիլ 13 թուականով կտակագիր մը կը պատրաստէ, որ յետոյ, 1894 Օգոստոս 10ին կը հաստատուի սուսական հիւսպատոսարանէն։ Այդ կտակագրի համաձայն, Կարապետեան, Եգիպտոսի Կիզէ և Կալիուպիէ նահանգներուն մէջ ունեցած 66 ֆէստան մշակելոյ հողերու տարեկան հասոյթներուն % 45ը կտակած է՝ Արարկիրի Շահրոզ թաղին մէջ, նախապէս իր հանգ. հօր Կարապետ Պողոսեանի յիշատակին կառուցած Ազգ. վարժարանի տարեկան ծախուց իրր մատակարարութիւն, (որ 1895ի դէպքերուն ասեն հրոյ ճարակ եղաւ), % 30ը Գահիրէի Գալուստեան վարժարանին և % 25ը Երուսաղէմի Ս. Յակոբի վանքին, պայմանով որ իր արական գծի ժառանգորդները յաջորդաբար մատակարարեն այդ հողերը և զուտ ար-

Եգիպտոսի Արարկիրցի
Բարեւար

ՊՈՂՈՍ ԷՖ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ,
(1810—1897)

Արևունի մաւանապետ
և Եգիպտոս

դիւնքը բաժնեն վերոյիշեալ երեք հաստատութեանց :

Երկա՛ր բանակցութիւններէ յետոյ միայն կարելի կ'ըլլայ գործադրութեան դնել այս խոստումը, ու կտակի համաձայն, Պօղոս էֆ.ի միակ որդին՝ Պետրոս էֆ. մինչեւ իր մահը, (որ կը զուգադիպի Մեծ Պատերազմի վաղորդայնին) տարուէ տարի կը յատկացնէ այդ նպաստները՝ կանխորոշուած նպատակներուն :

Պետրոս էֆ.ի մահէն վերջ, անոր անդրանիկ որդին՝ Տօքթ. Արտաշէս, հայահալած դէպքերու բերումով կը դադարեցնէ Արաբկիրի համար յատկացուած տարեկան նպաստը, և մինչեւ իր մահը (որ պատահեցաւ 1933ին ի Նիս), իր մօտ կը պահէ այդ նպատակին համար կուտակուած հասոյթները, որ աւելի քան երեք հազար Եգ. ոսկւոյ գումար մը կը ներկայացնեն :

Արաբկ. Հայրնկց. Միութեան Գահիրէի Գործ. Ժողովը միշտ ալ իր օրակարգին վրայ ունեցած է Կարապետեան կտակի հետապնդման հարցը, որուն համար հանգ. Տօքթ. Արտաշէսի ձեռամբ եղած հիմնական կարգադրութիւնները յոյս կը ներշնչեն ի մօտոյ իրադործուած տեսնել այդ կտակի տրամադրութիւնները՝ յօգուտ Նոր Արաբկիրի : Այդպէսվ օրինական ճամբու մէջ դնելով տարիներու այդ թնձուկը որ այնքան մեկան սւ ժամանակ սպառեց՝ եկող գացող վարչութեանց :

ձեմարիս հայրեհասէրը չի՛ սակարկեր իր արիւր՝ հայրենիքի բարօրութեան համար :

“ՆՈՐ ԱՐԱՔԿԻՐ” ԻՆ

(ՈՒՂԵՐԶ)

Ողջո՞յն քեզ, Նոր Արաքկիր:

Վսարանդի հայուքեան հայրենաբաղձ նայուածքներն են որ քեզի կ'ուղղուին, ո՛վ նորակերտ հայ աւան: Քու ծնունդիդ մեջ վեհ ու խանձարուրիդ մեջ կայսառ մանուկն ես Արաքկիրցի մօր որ ծնաւ քեզ Հայաստանի բաղդորոտ օրերուն, 29 Նոյ. 1925ին...:

Հայրդ ծնաւ օրերուն արաբաց արեւաւանքի, երբ նախնիքդ լեցցին արբայանիս Մեծ Անին. ու հեւասպառ անոնք եկան պատարուիլ խորն Մեծ Հայքի, պուրակազարդ լայն եփրաքի, բուրումնաւեք պարեզներու տեսէն հմայուած...:

Արաքկիրը այնտեղ մեծցաւ եւ ուռնացաւ, ու շրնորհիւ իր ժիր բազկին պատմութեան մեջ ան միացուց իր անունը՝ մանուսային:

Անցա՛ն օրեր, ե՛ւ տարիներ, ե՛ւ դարեր, ծերունազարդ ու կայսառ հին Արաքկիր, մայրամուտի օրերուն, տեսաւ իր շուրջ բիւր աւերներ ու մոխի՛ր...:

Ու քեզ ծնող դառնակոծ մայրդ այրի, գաղթողի ցուպն ի ձեռին, երկրէ երկիր շրջեցաւ, գտնելու տեղ մ'ապահով, զերթ նախնեացդ տնակուրիկ երբ Անիէն խոյս տուին...:

Քափառայած, մոլորուն, նայուածքն ուղղեց հայրենի սեպ լեռներուն, կարկաչանոս գետերուն, եւ ուղեցոյց ընտրելով նախնեաց Անին երբեմնի, դողդոջ ֆայլերն մղեցին դէպ սահմաններն այդ վայրի...:

Հայ դարաւոր քմբուքիւնը վերագարբնած իր փունքն, հայուն լոյսը կը ծագէր, Արարատի ետեւէն: Արաբկիրցի կիճն այրի, լոյս արեւին մէջ տեսաւ, երկո՛ւնքի մը շնորհիւ, համայն աշխարհ մը ոսկի...:

Հայաստանի հիւրընկալ սահմաններուն մէջ ճնար դժուարութեամբ, նիգերով, բազմահագար նպաստով, ո՛վ պայքարի դու ճնունդ, յաղթական ՚նոր Արաբկիր...:

Մասիսէն Արագած, Արագածէն Կաղզուան, Ալանան, մինչ Կողբն ու Բարբողեան լեռնաշղթան, շուրջանակի կը գծեն ակնապարար հորիզոնդ: Իսկ Զանգուի ձորը, իր գոռացող ու կիրնէրուն դեմ պայքարող Հրազդանով, խորարմաս կը փեռ սահմաններդ Արարատեան սարահարթին:

Ողջո՞յն փեղ, ՚նոր Արաբկիր:

՚Նոր աշխարհէն Եւրոպա, Եւրոպայէն Ափրիկէ, փու եղբայրներդ ու փայրերդ կը գուրգուրան փու վրայ: Քեզմով անոնք պիտ' յնձան ու դիմեն պիտի փեղի, եւ օճախնին հայրական պիտի կրկին կառուցուի...:

Կոյս դաշտերովդ ընդարձակ պիտի ծլիս ու ծաղկիս, այգեստաններդ խաղողի ու ծառերդ միբերու, պիտ' ծառայեն փուկիներուդ կարօտի՝ փաղցած շրթներն թրջելու. ու իբրեւ Արաբկիրի փառ զաւակն արժանաւոր, պանծացնես պիտ' կրկին փառքի օրերն անոր...:

Թրթնիներդ ծաղկատի շերամնոցներ պիտ' պատաստեն, մինչ հոյակապ հիմնարկներդ մանուսայի, գիշեր ցորեկ պիտի մանեն, պիտի հիւսեն կերպասներ, եւ կանեփը խառնած վուշին, իլիկներովդ նունչացող, տեղկեաններովդ շարժական, պիտի հոգաս բիւր պէտքերը փու բազմացող բնակչութեան...: Ո՛վ դու շերամդ ու մեղուաջան աշխատարդ Հայաստանի...:

Թո՛ղ այն մուրնի հազարաւոր հարուածներդ սրոնք կ'ելլեն ու միտս կ'իջնեն նոր բարձրացող շէնքերուդ

վրայ, կոչնայի պէս մեզ աւեհեցն մեծ զարթօնդ բնա-
ջրնջուած ազգասոհմիդ ու քովդ ի վեր ու անձնուեր
շրթունքներէ վեր բարձրացող աշխասանքի երգերը յալք,
սաղմոսի պէս օրհնաբանեն Մեծ Աստուծոյ փառքն ան-
սահման...:

Ողջո՛յն քեզ, Նոր Արաբկիր:

Ապրի՛ս յաւեհ հայ աշխարհի կուրծքին վրայ, դրժ-
ւարութեանց, քամիներու եւ նեղութեանց յալքահարող.
ապրի՛ն քեզ հեհ, քեզ բարձրացնող, քեզ շէնցնող Արաբ-
կիրցիք, որպէսզի դուն ըլլաս վկան ապագայի մեր
սերունդին, քե հայ կա՛մքը եւ հայ գո՛րծը յաւիտեանս
պիտի ապրին...:

ՄԱՍԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ի՞նչ Կ'ըսեն Նոր Արաբկիրի Մասին

ՀԱՅ ԹԷ ՕՏԱՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅՑ ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Պ. ՀՐԱԶ ԵՐՈՒԱՆԴԻ

Ինքնատիպ գաղափար մը կը յղանային քա-
նի մը տարի տաաջ Ամերիկայի Արարկիրցիները,
— Հայաստանի մէջ չինեյ աւան մը և տնտեսը կոչել
Նոր Արաբկիր:

Այդ յղացումը Արարկիրցիները պիտի դարձնէր
յառաջապահը չարժուծի մը, որ տասիճանաբար պիտի
ծաւալէր և դառնար փայփայուած Երազ - ծրագիրը՝

Մէտասանամեայ Նոր Արաբկիր կ'ողջունէ քեզ զուարբերես,
Ի՛նչ պիտի տես իբր նուէր այդ մանուկին բոցակէ՛զ...:

գրեթէ բոլոր կորսուած գաւառներու և գիւղերու վերապրողներուն: Երբ չկայ հինը, պէտք է նորով վերակենդանացնել և ապրեցնել զայն ու սպասել, սկսան մտածել անոնք...:

Այդ խորունկ զգայնութիւնով և գիտակցութիւնով սկսած շարժումը այսօր արդէն դարձած է շօշափելի ու անզանցառելի ազգակ մը մեր երկրի տնտեսական վերականգնումի ճիգերուն մէջ և աւելի ստեղծուած է գործնական միջոց մը հայրենիքի բնակչութեան աճումին — կենսական անհրաժեշտութիւն մը ամէն տեսակէտով — և ցրուած հայութեան իր հայրենիքին մէջ համախմբումին, — միակ պատանէջը պատմական անհետացումի անխուսափելի ճակատագրին դէմ:

Եւ ինչպէս առաւելութիւնն է բոլոր «չուտ արթընցող»ներուն և յառաջապահներուն, երբ «ոսկի փնտռելու» համար ճամբայ կ'ելլեն դէպի անկոխ և անմշակ վայրեր, Արաբկիրցիներ ձեռք բերած են Երեւանի վրայ իշխող և մայրաքաղաքէն միայն քաբընկէց մը հեռու բարձր գիրք մը, օժտուած բնական տեսարաններու բոլոր գեղեցկութիւններով:

Նոր Արաբկիրի օչքերը կը բացուին ընդարձակ դաշտանկարի մը վրայ, որ կը վերջանայ անբաղդատելի Արարատով: Իր քովէն կ'անցնի Հրազդանը, իր դրացնութեան մէջ կը շինուի Քանաքեռի ելեկտրակայանը և իր եզերքները քերելով պիտի անցնի Քանաքեռ-Սեւան երկաթուղագիծը:

Խոստան ու վատնուած հողի մը վրայ 1926ին նոր գրուած էին հիմերը աւանին առաջին տուներուն: Հիմա արդէն չէն ու բազմամարդ աւանի մը ամբողջ կերպարանքն ստացած է նոր Արաբկիրը իր տուներով, բնակիչներով և ճարտարարուեստական կեանքով: Երեւանի քաղաքապետութիւնը իբր գնահատանք նոր

աւանի բնակիչներուն աշխատասիրութեան՝ իր միջոցներովը շինած էր հանրային բաղնիք մը, իսկ աւանը ունի իր «մսուր»ը, մանկապարտէզը և նախնական դպրոցը:

Նոր Արաբկիրի տնտեսական ամէնէն ցայտուն գիծը իր կտաւագործութեան ճարտարարուեստն է: Հին քաղաքին արհեստն էր ատիկա, ընդհանրացած գրեթէ ամէն տունի մէջ: Իրենց հետ բերած են, ուրեմն, այդ վերապրողները հին քաղաքի արհեստը և նորին մէջ կը կիրարկեն հաւաքական ձեւով, ամփոփուած մէկ յարկի տակ և հին քաղաքին մէջ իրենց ունեցածէն քիչ մը աւելի յառաջացած մեքենական դիւրութիւններով:

Նոր Արաբկիր հանդիպող մը անպայման կ'այցելէ այդ գործարանը, որուն արտադրութիւնը այլեւս աչքի զարնող տեղ բռնած է Հայաստանի նորափթիթ ճարտարարուեստին մէջ: Կիներն են գրեթէ ամբողջ աշխատանքը կատարողները, — այրերը Երեւանի և մօտակայ շրջաններուն մէջ ունին իրենց զբաղումը:

Մանր կը թուի կիներու աշխատանքը, անոնցմէ շատեր իրենց ձեռքն ու ոտքը միասին ստիպուած են շարժման և աշխատանքի մէջ պահել: Մեքենայացումը դեռ շատ բան կը ձգէ բողձալու, որպէսզի աշխատանքն ըլլայ նուազ յոգնեցուցիչ, նուազ սպառիչ: Հնօրեայ ճախարակն անգամ իր տեղն ունէր, յիշեցնող հին, բարի օրերը ծննդավայրին մէջ:

Գործարանին մէջ ցոյց կը տրուի անկիւն մը, ուր աշխատանք չկայ. ասեղի պակասը ամլութեան զատապարտած է այդ անկիւնը: Ասեղը պէտք է բերուի Գերմանիայէն կամ Ամերիկայէն, երկու պարագային ալ Ամերիկայի Հայրենակցականին տրամադրելիք գումարով: Եւ Ամերիկայի այդ ձեռնտուութիւնը

կ'ուշանայ ամիսներով, երկարելով վատնուժը գործարանի այդ խոշոր մէկ անկիւնին:

Արարկիրի Հայրենակցականը Ամերիկայի մէջ ինքնատիպ գաղափար մը յղանալու արժանիքին չափ ցոյց տուած է զոնոլուծեան արժանիք և մտքէս չանցնիր այդ վայրկեանին անմիջապէս մեղադրել զինքը անհոգութեամբ և չկամութեամբ: Բայց պիտի ուզէիր որ աշխատանքով զեզուէն գործարանին այդ լուռ ու որբացած անկիւնը խօսէր այդ հայրենակցականի սըրտին ուժգնութեամբ և նոր ճիգի մը մղէր զինքը, եթէ նոր ճիգի մը պէտք կար այդքան համեստ ակընկալութիւն մը շուտով գոհացնելու համար:

Գործարանի շէնքէն դուրս չելած, վարիչը, ինքն ալ գաղթական երիտասարդ մը, կը անգեկացնէ թէ հին Արարկիրէն չորս հինգ հարիւր գաղթականներ փոխադրելու համար դիմում կատարած են և կ'սպասեն արտօնութեան: Ներգաղթողները բնակեցնելու անդ ունին, ինչպէս նաեւ անոնց գործ հայթայթելու ապահովութիւն, կը հաւաստէ երիտասարդ վարիչը:

Այդ հաւաստիքին մէջ անհունորէն խանդավառիչ իրողութիւնը կը խօսի: Անձանօթ չէ դուրսի աշխարհը ուր անդ-անդ բնակիչներէ թեթեւալու, անոնց աշխատանքի և ապրելու հոգերէն ազատելու համար պատրաստ են ոտքի տակ աւնելու քաղաքակրթութեան և մարդկայնութեան ամէնէն տարրական զգացումներն ու մտածումները, այստեղ խոպան հողին վրայ միայն քանի մը տարի տուած իր տուներուն հիմերը գնող աւանը ո՛չ միայն չի վախնար, այլ անհամբեր խանդավառութեամբ կ'սպասէ ներգաղթողներու կարաւանին:

Առասպել չէ ուրեմն հաւաստուժը թէ Հայաստան անտեսական վերականգնումի ճամբուն մէջ մտած է և նոր Արարկիրը իր այդ սպասուժով սրտապնդիչ

նախանշաններէն մէկը կը հայթայթէ այդ պայծառ իրականութեան:

Գործարանէն դուրս՝ վարիչին ընկերակցութեամբ կ'երթանք այցելել «մսուր»ն ու մանկապարտէզը:

«Մսուր»ը այն հաստատութիւնն է, ուր կը տարուին աշխատող մայրերու երախաները խնամք ստանալու համար, այդ յարմարութիւնով՝ երախաներու մայրերը ազատ են իրենց ցերեկուան ժամերը աշխատանքի նուիրելու:

Մսուրին կից է մանկապարտէզը, ուր քիչ մը աւելի մեծերը անդուստն խնամքէն զատ տարրական գիտելիքներ ալ կ'ստանան:

Նոր Արարկիրը ունի իր մսուրը, որուն շնորհիւ հայ մայրը անոր խնամքին կը յանձնէ իր երախան և ինք կ'երթայ իր առնին անտեսական բարգաւաճման նուիրել իր աշխատութիւնը: Լաւագոյնն էր անշուշտ որ հայ մայրը այդ աշխատանքին պէտք չունենար, մնար իր առնին մէջ իր տան գործերուն և զաւակները խնամելու պարտականութեան հետ, բայց ստիկա այլևս անհետացող խէտլի մը պէս կը դառնայ ամէն կողմ, որքան կը ծանրանան կեանքի պահանջները և որքան կ'նոջ մէջ կը շեշտուի այր մարդուն հետ հաւասարութեան և անկախութեան գեանին վրայ կանգնելու ձգտումը:

Հիմնականն է, որ մսուրին կից կայ մանկապարտէզը և մանկապարտէզէն ետքն ալ՝ պետական հոգածութիւնը նոր Արարկիրի հասնող սերունդին կ'ընծայէ նախնական և բարձրագոյն կրթութեան բոլոր հնարաւորութիւնները:

Կարելի չէ նոր Արարկիրէն բաժնուիլ տասնց անգամ մըն ալ սրտանց գնահատելու յղացումը այդ յանդուգն ու ինքնատիպ գաղափարին, որ մեր երկրի

վերածնունդին նուիրեց շէն աւան մը, չարքաշ աշխատանքի վարժ, ընդունակ և աճուն բնակիչներով ու դարձաւ ներշնչող օրինակ մը ուրիշներուն:

ՕՏԱՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՄԱՍԻՆ

ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ ՕՐ. ԼԻՏԻԱ ՊԱԽ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԿԵՐՊՈՎ
ԿԸ ՆԿԱՐԱԳՐԷ ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ԻՐ ՏՈՒԱԾ

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

(Քաղուած՝ «Ժուրնալ Տը Մօսու»ի 1936 Մայիսի քիւէն)

«Երեւանի կը տիրապետէ Քանաքեռի տպաւածուտ լեռնադաշտը: Երկաթաքարէ կէրճի մը խորը՝ Զանգուն կը փրփրի և կը մանչէ: Ճամբուն ձախակողմը կը տարածուի ընդարձակ հողաբաժին մը: Կառուցավայրեր, լաստակերտներ, խրամատներ, կառուցման վրայ եղող շէնքեր: Տափարակ երգիքներով տուններ՝ միայարկանի, շրջապատուած նորարոյս ծառերու խումբերով, պզտիկ պարտէզներով, բանջարանոցներով, հաւնոցներով: Մանուկներ կը խաղան աղբիւրին մօտ, հրապարակին մէջտեղ:

Նոր Արաբկի՛րն է, ներդալթողներու հնագոյն գաղութը:

Հիմնուած 1925ին, բնիկ Արաբկիրցի 72 անձերէ, որոնք այս նպատակով տասը հազար տոլար հանգանակած էին. աւանը այսօր բարգաւաճ է և կը հաշուէ 1525 բնակիչ:

Անոնք կազմած են արդիւնաբերութեան համագործակցական մը՝ կապուած Հայտնարկօպին (Հայաստանի տնտեսական արդիւնաբերական կօօպերատիւ),

միութիւն, որ կը հայթայթէ նախանիւթերը և կ'զբաղի գործուած ապրանքները վաճառելու: Աւանին վեց արդիւնաբերական հաստատութիւնները կ'արտադրեն գուլպայագործական իրեր և կահաւորման հիւսուածեղէններ (մանուսա):

Մանկամսուրը, մանկապարտէզը, վարժարանը, բաղնիքը, ակումբը, բուժարանը կը գտնուին աւանին կեդրոնը:

Ըստ դիպաց, մտնենք տունէ մը ներս: Թուխ երիտասարդ մը՝ կամշոտ կզակով, կը բանայ դուռը: Պատերուն ծեփը անաւարտ է, փայտէ շրջանակները դեռ չեն ներկուած: Բայց կան վարագոյրներ և ծաղիկներ: Մինաս Աճէմեան դեռ նոր եկած է այդ տունը:

Գետինը ոչինչ արժած է: Հայրենակցականը օգնած է իրեն շինուածանիւթ տրամագրելով ու տալով գումար մը, անձամբ կառուցանելու համար իր տունը: Կան երկու սենեակներ, մուտք մը, խոհանոց մը և գետնայարկ մը՝ իբր պարէնեղէններու մթերանոց և որպէս փարախ երկու այծերուն բնակութեան համար: Այդ պահուն, իր կինը կ'զբաղի բանջարանոցով և այծերը խնամելով: Մինաս, համագործակցականին մէջ հաշուակալ է, իսկ կինը՝ կ'աշխատի գուլպայի գործարանին մէջ: Երկու զաւակներ ունին: Երախան օրը կ'անցնէ մանկամսուրին մէջ, որ ձրի է: Իսկ իրենց աղջնակին համար ամիսը 12 ուրբի կը վճարեն մանկապարտէզին, ուր լաւ կը խնամուի և լաւ կը սնուցուի: Ահա՛, եկե՛որ գաղթականին գոհացուցիչ կեանքը նոր Արարկիրի մէջ:»

Նոր Արարկիրի մէսասնամեակին առօրէ, Ինչպէ՞ս պիտի յայտնես խոնդալառուքիւնդ . . . :

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՆԱՀԱՏԵՆ... ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ԶԵՌՆԱՐԿԸ

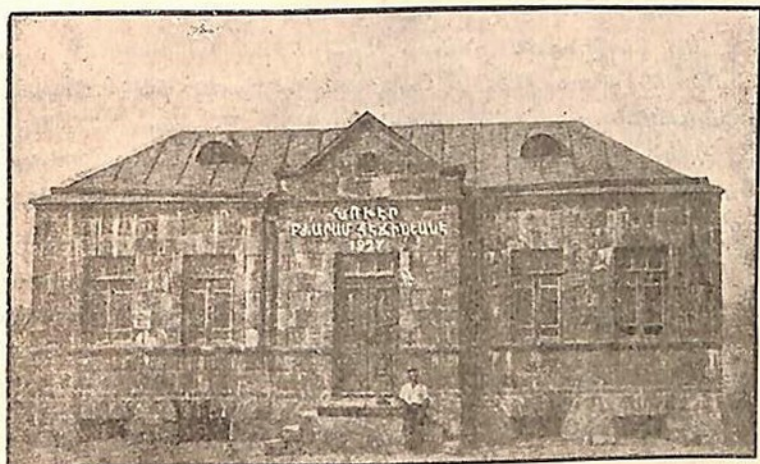
Մ. ՀԱՏԱԳՈՐԾԵԱՆԻ ՆԻՒՐԱԾ ՇԷՆԵԸ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆԻ ՇԷՆԵԸ.— 1 29 ին, Ամերիկայի մէջ կը վախճանի բնիկ Արարկիրցի Մարտիրոս Հաղագործեան: Համաձայն հանդուցելոյն փափաքին, իր ժառանգորդները Արարկիրի Միւթեան կը նուիրեն 1500 ասլար (300 եզ. սակի)՝ Նոր Արարկիրի մէջ կառուցանելու համար չէնք մը: Այդ չէնքը կառուցուած ըլլալով իր ժամանակին, անոր մէկ թիւը այսօր կը ծառայէ որպէս նամակատուն, իսկ միւս մասը որպէս գրասենեակ Նոր Արարկիրի կառավարչատան (Աւանային Սորհարգ):

ՏՕՔԹ. Ա. ՀԷՃԻՆԵԱՆԻ ԿՏԱԿԸ

Բնիկ Արարկիրցի հանգ. Տօքթ. Արամ Կ. Հէճինեան, որ կը բնակէր Ամերիկայի Այովա նահանգի Անամոսա քաղաքը, 3000 ասլար կտակած է Հ. Բ. Ը

Միութեան, պայժանուս որ այդ դրամին հասոյթը գործածուի նոր Արարկիրի երեսասարգներէն մէկուն բարձրագոյն կրթութեան, Երեւանի համալսարանին մէջ:

Կը յիշուի որ մեծանուն բժիշկը, նախապէս 1500 տորար նուիրելով կասուցանել տուած էր՝ զայդ տխրի միայրկանի շէնք մը որ մինչև այժմ կը ծառայէ որպէս մանկամտուր նոր Արարկիրի երեխաներուն համար: Ան վախճանեցաւ 4 Յուլիս 1934ին:

126 ԱՐԱՐԿԻՐԳԻՆԵՐ ՄԵԿՆԵՑԱՆ ԴԷՊՈ

ՆՈՐ ԱՐԱՐԿԻՐ

1936 տարուայ Մայիսին, Ֆրանսայէն դէպի Հայաստան ճամբայ ելլող 1800 հոգինոց կարուսանին մէջ, ֆրանսարնակ 126 Արարկիրցիներ (15 ընտանիք) եւս

կային, որոնք Հայաստան ժամանելուն, տեղաւորուեցան Նոր Արարկիր, Միութենապատկան (Ներգալթի Կոմիտէի) շէնքերուն մէջ. անոնցմէ մեծ մասը արդէն ձեռնարկած է սեփական բնակարանի կառուցման:

* * *

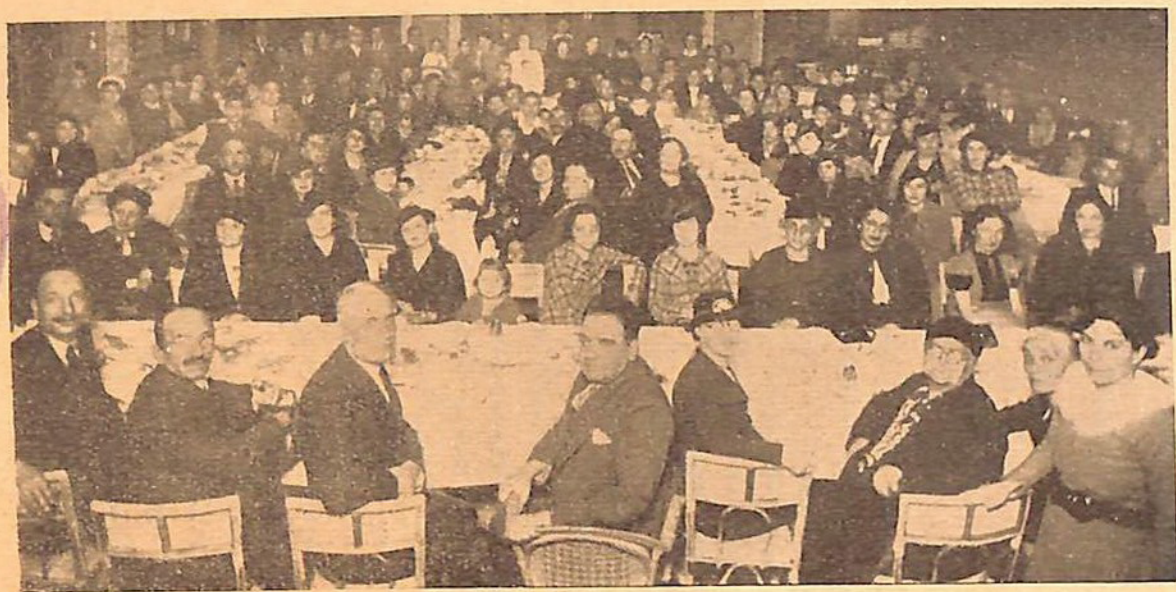
Կը վերջացնենք՝ Նոր Արարկիրի նուիրուած այս համառօտ տեսութիւնը այն բաղձանքով թէ՛ Հացագործեաններու, Հէճիներաններու և ուրիշ շատ մը ծանօթ ու անծանօթ Արարկիրցիներու՝ Նոր Արարկիրի վերաշինական գործին իրենց բերած առատածեռն զոհաբերութիւնները, և հայրենիքի նուիրական հողին վերայ իրենց կանգնեցուցած գեղեցիկ կոթողները, թո՛ղ ընդմիշտ փառաբանեն՝ անոնց խնկելի յիշատակները և ներշնչման աղբիւրնե՛ր հանդիսանան եկող ու գացող սերունդներուն:

Պատի՛ւ իրենց:

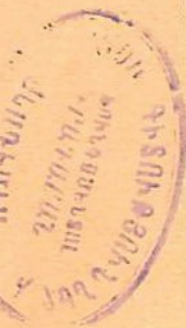

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ
ՄԵՏԱՍԱՆԱՄԵԱՅ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ
ԳԱՀԻՐԷՒ ՄԷՋ

Ներկայ հրատարակութիւնը մամլոյ տակ էր, երբ փետր. 14ի կիրակի օրը տեղի ունեցաւ Նոր Արաբկիրի հիմնարկութեան 11րդ տարեդարձի և Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպուած հայրենակցական հանդէս-թէյասեղանը, Գահիրէի Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան շքեղ սրահին մէջ, նախագահութեամբ Մէթր Յակոբ Աղազարմի: Հայրենակիցներու շուրջ երկու հարիւր երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր պատասխանել Միութեան Գործ. Ժողովոյ հրաւերին: Հանդէսը սկսաւ երեկոյեան ժամը 5ին, և տեւեց մինչև ժամը 9ը: Հետզհետէ խօսք առին և խանդավառ բառերով օրուան հանդիսութեան կարեւորութիւնը շեշտեցին Գ. Գ. Մէթր Յակոբ Աղազարմ, Տօքթ. Գարեգին Ամատեան, Մասիս Պետրոսեան և Սահակ Թիւրապեան: Եղան նաև նուագ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկական պար, թօմպօլա և ծիծաղաշարժ զաւեշտ (բեմադրութիւն Գ. Վահան Հապէշեանի): Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ կատարուեցան Նոր անդամագրութիւններ, որոնք եկան ստուարացնել Միութեան շարքերը: Ոգեւորութեան զուարթ ու աննախընթաց մթնոլորտ մը ստեղծեց հայրենակիցներուն մէջ այս վայելուչ հանդիսութիւնը, որուն թողած խոր տպաւորութիւնը ընդ միշտ պահելու համար, իբր գեղեցիկ յիշատակ, առնուեցաւ նոյնպէս թէյասեղանին խմբանկարը:

ԽՄԲԱՆԿԱՐ ԳԱՀԻՐԷԱԲՆԱԿ ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ
 14 Փետրուար 1937ի թէյասեղանի հանդիսականներէն մաս մը
 (ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ՝ ՎԱՐԴԳԵՍ ԽԱՆՃԵԱՆ)

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0016758

504.

ЦЕНА

ԱՐԱՔԿԻՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱՒ

ՆԻ ԻՐ ՄԱՍՆԱՅ

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՁ. — Կ

9471

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

ՆԻԻ ԵՕՐԳ	Ամերիկա	ՓԱՐԻՁ	Ճրանառ
ՊՈՍԹՐԸ	»	ՄԱՐՈՒՅՅԸ	»
ՃԻՒՏԷԼՃԻԱ (3 հատ)	»	ԼԻՕՆ	»
ՏԻԹՐՈՅԹ	»	ՊՐՏՏՕ	»
ՎԱՇԻՆԿԹՐԸ	»	ԲԸՆԱԺ	»
ՀՕՍ ԱՆՃԷԼԷՍ	»	ԳԱՀԻՐԷ	Եզիպտոս
ՀԷՅՎՐՐԸԻԼ	»	ԿԷՏԱՐԷՑ	Սուաան
ՎՕԹՐՐԹԱՈՒՆ	»	ՀԱԼԷՊ	Սուրիա
ԲԷՄՏՐԸ	»	ՊԷՅՐՈՒԹ	Լիբանան

Ընդամենը 20 Մասնաժողովներ: Նոր մասնաճիւղեր ի մտայ կը կազմուին՝ Նիւպրիփօրթ, Լին, Լօրէնս, Թրոյ, Տրէզնօ, Վառնա (Պուլկարիա), Խարթում (Սուտան):

Ներկայացուիրին՝ ՆՈՐ ԱՐԱՔԿԻՐ

ԿԱՐԴԱՅԷ՛Ր ԵՒ ՑԱՐԱԾԵՑԷ՛Ր

Արարկիրի Միութեան Պաշտօնական Օրկան
“ՆՈՐ ԱՐԱՔԿԻՐ ՑԵՂԵԱՑՈՒ”Ն
Հրատարակութիւն Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵՒ ԱՆԾ Է

Արարկիրի Միութեան 1937 ՏԱՐԻՈՑ
Մեծագիր և Դեղատիպ ՊԱՏԻ ՕՐԱՆՈՅԵՐ

Վերոյիցեալ հրատարակութիւններ ստանալու, ինչպէս նաև ամէն ճեղեկութեանց եւ բողոքներեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

UNION D'ARAPKIR

c/o M. BEDROSSIAN

B. P. 55 — LE CAIRE (Egypte)